

Лойко В. В.

*доктор економічних наук, доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна;
e-mail: v.loiko@kubg.edu.ua; ORCID ID: 0000-0003-3248-1585*

Величко В. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Харків), Україна;
e-mail: vavel1311@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7904-6906*

Маринів А. В.

*кандидат юридичних наук, асистент,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Харків), Україна;
e-mail: a.maryniv@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2138-6526*

Стешенко Т. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Харків), Україна;
e-mail: t.v.steshenko@nlu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0002-2002-454X*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анотація. В умовах проведення реформи децентралізації питання забезпечення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад (ОТГ) залишається актуальним і потребує додаткового вивчення.

Досліджено сучасний стан і джерела забезпечення фінансової спроможності ОТГ України в наявних умовах господарювання. Досліджено взаємозв'язок реформи децентралізації влади і реформи децентралізації бюджетної системи країни, який сприяє фінансовій автономії регіонів та створених на їхніх територіях ОТГ. Проаналізовано склад та структуру доходів і видатків місцевих бюджетів України за 2014—2018 рр., які становлять основу фінансування бюджетів ОТГ. Виявлено, що у структурі доходів місцевих бюджетів основну частку становлять офіційні трансферти з державного бюджету. Зроблено висновок щодо поступового нарощування дохідної частини місцевих бюджетів за період реформи. Проведено аналіз джерел фінансових ресурсів ОТГ та доходів і видатків за групами ОТГ, створених на території України, за 2019 рік. Виявлено значну диференціацію щодо доходів і видатків у групах ОТГ, що свідчить про економічну нерівномірність у розвитку територій та ресурсному забезпеченню ОТГ і відображається на обсягах та якості публічних послуг, які отримують мешканці у відповідних ОТГ.

Обґрунтовано необхідність вивчення і впровадження позитивного досвіду країн ЄС щодо проведення реформ місцевого самоврядування. Підкреслено, що створення в Україні Державного фонду регіонального розвитку надало можливість мінімізувати корупційну складову при розподілі коштів із державного бюджету до місцевих бюджетів на основі конкурсного відбору проектів для фінансування. Обґрунтована недостатність бюджетних коштів для фінансового забезпечення ОТГ. Запропоновано розширити коло джерел для забезпечення фінансової спроможності ОТГ, додавши до них інвестиційну, кредитну, грантову складові та розвиток стартап-проектів на території ОТГ.

Ключові слова: об'єднані територіальні громади, класифікація, фінансування, спроможність, бюджет, доходи, видатки, структура, дотації, моніторинг.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 4; бібл.: 22.

Loiko V.

*Doctor of Economics, Associate Professor,
Boris Grinchenko Kyiv University, Ukraine;
e-mail: v.loiko@kubg.edu.ua; ORCID ID: 0000-0003-3248-1585*

Velychko V.

*Ph. D. in Law, Associate Professor,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine;
e-mail: vavel1311@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7904-6906*

Maryniv A.

*Ph. D. in Law, Assistant,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine;
e-mail: a.maryniv@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2138-6526*

Steshenko T.

*Ph. D. in Law, Associate Professor,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine;
e-mail: t.v.steshenko@nlu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0002-2002-454X*

ENSURING FINANCIAL CAPABILITY OF THE UNITED TERRITORIAL SOCIETIES

Abstract. In the context of decentralization reform, the issue of ensuring the financial capacity of the united territorial communities (UTG) remains relevant and needs further study.

The article examines the current state and sources of financial capacity of OTG of Ukraine in the current economic conditions. The relationship between the decentralization reform and the decentralization reform of the country's budget system, which promotes the financial autonomy of the regions and the OTGs created in their territories, has been studied. The composition and structure of revenues and expenditures of local budgets of Ukraine for 2014—2018, which form the basis of financing OTG budgets, are analyzed. It was revealed that the main share in the structure of local budget revenues is made up of official transfers from the state budget. The conclusion is made on the gradual increase of the revenue side of local budgets during the reform period. The analysis of sources of financial resources of OTG and incomes and expenses on groups of OTG created in the territory of Ukraine for 2019 is revealed. Significant differentiation on incomes and expenses on groups of OTG is revealed that testifies to economic inequality in development of territories and resource maintenance and the quality of public services received by residents in the respective OTGs.

The necessity of studying and implementing the positive experience of the EU countries in carrying out local self-government reforms is substantiated. It was emphasized that the creation of the State Fund for Regional Development in Ukraine provided an opportunity to minimize the corruption component in the distribution of funds from the state budget to local budgets on the basis of competitive selection of projects for funding. The insufficiency of budget funds for financial support of OTG is substantiated. It is proposed to expand the range of sources to ensure the financial capacity of OTG, adding to them the investment, credit, grant components and development of startup projects in the OTG.

Keywords: United Territorial Communities, classification, financing, capacity, budget, revenues, expenditures, structure, grants, monitoring.

JEL Classification: H72

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 4; bibl.: 22.

Лойко В. В.

*доктор экономических наук, доцент,
Киевский университет имени Бориса Гринченко, Украина;
e-mail: v.loiko@kubg.edu.ua; ORCID ID: 0000-0003-3248-1585*

Величко В. А.

*кандидат юридических наук, доцент,
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Харьков, Украина;
e-mail: vavel1311@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7904-6906*

Марынів А. В.

кандидат юридических наук, асистент,
Національний юридический университет имени Ярослава Мудрого, Харьков, Украина;
e-mail: a.maryniv@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2138-6526

Стещенко Т. В.

кандидат юридических наук, доцент,
Національний юридический университет имени Ярослава Мудрого, Харьков, Украина;
e-mail: t.v.steshenko@nlu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0002-2002-454X

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ СПОСОБНОСТИ ОБЪЕДИНЕННЫХ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ СООБЩЕСТВ

Аннотация. Исследованы современное состояние и источники обеспечения финансовой состоятельности объединенных территориальных сообществ (ОТС) Украины в существующих условиях хозяйствования. Обоснована необходимость изучения и внедрения положительного опыта стран ЕС по проведению реформ местного самоуправления. Подчеркнуто, что создание в Украине Государственного фонда регионального развития позволило минимизировать коррупционную составляющую при распределении средств из государственного бюджета в местные бюджеты на основе конкурсного отбора проектов для финансирования. Обоснована недостаточность бюджетных средств для финансового обеспечения ОТС. Предложено расширить круг источников для обеспечения финансовой состоятельности ОТГ, добавив к ним инвестиционную, кредитную, грантовую составляющие и развитие стартап-проектов на территории ОТС.

Ключевые слова: объединенные территориальные сообщества, классификация, финансирование, способность, бюджет, доходы, расходы, структура, дотации, мониторинг.
Формул: 0; рис.: 0; табл.: 4; библи.: 22.

Вступ. Досвід Європейських країн свідчить, що місцеве самоврядування є більш ефективною організаційно-економічною формою соціального розвитку країни. У результаті проведення реформи децентралізації в Україні, яка триває з 2014 року, на території України створено більше ніж 800 об'єднаних територіальних громад (далі — ОТГ). Реформа децентралізації передбачає передання повноважень в ухваленні рішень і відповідальності за їх реалізацію від центральної влади органам місцевого самоврядування, зокрема й у питання фінансування. Створені ОТГ мають більше можливостей щодо формування джерел фінансування своєї діяльності та прями відносини із Державним бюджетом. З розвитком місцевого самоврядування держава буде виконувати захисну та регуляторну функції, що є необхідною умовою для забезпечення національної безпеки. Вивчення проблем становлення та розвитку ОТГ неможливо без дослідження шляхів формування їхньої фінансової спроможності.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Питанню забезпечення фінансової спроможності територіальних громад приділено увагу у працях таких науковців, як: Т. Ф. Куценко, Я. С. Сіренко («Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління», 2019 р.) [1], М. В. Гончаренко («Механізми формування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах децентралізації», 2017 р.) [2], Т. В. Гургула («Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення», 2017 р.) [3], І. Баб'юк, О. Чепель («Основні аспекти формування спроможних територіальних громад», 2019 р.) [4], К. В. Васьківська, А. О. Пелехатий, Ю. А. Галімух, Л. Д. Лозінська («Співробітництво територіальних громад в умовах децентралізації», 2019 р.) [5], С. Е. Зелінський («Оцінка спроможності громад в Україні», 2016 р.) [6], С. М. Обушний, І. В. Яковенко («Удосконалення системи фінансування соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах», 2019 р.) [7], Alina Korbutiak, Zhanna Lysenko, Nataliya Sokrovska, Artur Oleksyn, Eduard Yurii («United territorial communities in Ukraine in the context of fiscal decentralization», 2019 р.) [8] та інших вітчизняних науковців.

Здобутки вказаних учених мають теоретичне і практичне значення у вказаній сфері і стали основою для проведення подальших досліджень з питання забезпечення фінансової спроможності ОТГ. Ураховуючи швидкі зміни в соціально-економічній і політичній сферах країни, а також розвиток процесу децентралізації в Україні, окреслена тематика потребує подальшого комплексного дослідження і висвітлення.

Метою статті є дослідження основних аспектів забезпечення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад на території України. Досягнення цієї мети здійснено шляхом вирішення **завдання** щодо аналізу складу та структури доходів і видатків місцевих бюджетів України за 2014—2018 рр., доходів і видатків за групами ОТГ, створених на території України, за 2019 рік та окреслення можливих джерел забезпечення фінансової спроможності ОТГ.

Результати дослідження. Реформа децентралізації триває в Україні з 2014 року. За цей період у країні створено більше ніж 800 об'єднаних територіальних громад. Для сприяння їхньому розвитку у країні ухвалено низку законодавчих актів [9—11].

Зарубіжні вчені, зокрема Weingast (1997), Akai, N., & Sakata, M. (2002), Rodden, J.S., & Rose-Ackerman, S. (1997), у своїх працях наголошують на позитивних рисах процесу децентралізації, яка, на їхній погляд, дає більше можливостей для місцевих органів влади залучати інвесторів, створюючи сприятливі умови для міграції факторів виробництва [12—14]. Італійські вчені Bartolini, D., Sacchi, A., Salotti, S., & Santolini, R. (2018), Bisogno, M., Cuadrado-Ballesteros, B., Santis, S., & Citro, F. (2018) та Romans, W., Ulasiuk, I. and Petrenko Tomsen, A. (2018) у своїх працях зазначають, що процес фіскальної децентралізації позитивно вплинув не лише на формування фінансових ресурсів місцевих органів влади, а й загалом на формування національного бюджету країни [15—17]. На погляд зарубіжних учених, податкова автономія поліпшуватиме бюджети усіх рівнів влади, оскільки більш ефективна децентралізація податків посилить бюджетну дисципліну під час фінансової кризи. Українські вчені, зокрема, Alina Korbutiak, Zhanna Lysenko, Nataliya Sokrovska, Artur Oleksyn, Eduard Yurii (2019), у своїх працях наголошують, що в Україні у процесі проведення реформи децентралізації залишається ще низка проблем, які потрібно розв'язати [8]. Зокрема, це: створення адміністративно-територіальних одиниць, які відповідають вимогам розвитку держави і стабільному забезпеченню ОТГ; передання повноважень, у тому числі і фінансового забезпечення, на місцевий рівень управління; підвищення ефективності місцевого самоврядування, розширення джерел фінансування ОТГ, збереження підприємств, розташованих на території ОТГ, залучення інвестиційних ресурсів, створення профілю майбутнього ресурсного потенціалу ОТГ.

Реформа децентралізації влади супроводжується реформою децентралізації бюджетної системи країни, що стимулює регіони до набуття ними фінансової автономії, сприяє активізації регіонів щодо збільшення власного потенціалу, пошуку додаткових фінансових джерел на місцях, збалансування потреби на фінансові ресурси з реальними можливостями регіонів, а також ефективного і цільового використання отриманих бюджетних коштів. Зауважимо, що процес становлення бюджетної децентралізації в Україні проходить достатньо повільно і з певними складнощами. Забезпечення фінансової спроможності ОТГ є найсуттєвішим питанням для успішності їх розвитку, створення нових робочих місць та розвитку інфраструктури. Основу системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в рамках реалізації політики бюджетної децентралізації становить місцеві бюджети. Бюджет ОТГ розробляється з урахуванням особливостей підготовки місцевих бюджетів, визначених бюджетним законодавством [10, 11].

В умовах проведення реформи фінансової децентралізації за період 2014—2019 років частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті значно збільшилась. Динаміка сукупних обсягів доходів місцевих бюджетів позитивна, за той період обсяги дохідних частин місцевих бюджетів зросли у 2,66 раза, видатки місцевих бюджетів за той самий період зросли на 2,53 раза (*табл. 1*).

Таблиця 1

**Динаміка складу і структури доходів і видатків місцевих бюджетів України
за 2014—2018 рр.**

Рік	Доходи загального фонду місцевих бюджетів (з урахуванням трансфертів державного бюджету), млрд грн	У тому числі офіційні трансферти з державного бюджету, млрд грн	Питома вага офіційних трансфертів з державного бюджету у доходах загального фонду місцевих бюджетів, %	Видатки загального фонду місцевих бюджетів, млрд грн	У тому числі трансферти до державного бюджету, млрд грн	Питома вага офіційних трансфертів з державного бюджету у видатках загального фонду місцевих бюджетів, %	Дефіцит «-», профіцит «+» загального фонду місцевих бюджетів, млрд грн
2014	231,7	130,6	56,37	225,6	2,118	0,94	6,022
2015	294,4	173,9	59,07	280,1	3,144	1,12	14,269
2016	366,1	195,4	53,37	350,5	4,171	1,19	15,448
2017	502,1	272,6	54,29	496,1	5,967	1,20	5,756
2018	562,4	298,9	53,14	570,6	7,306	1,28	- 8,540

Примітка. Складено за даними Міністерства фінансів України [18].

Значне зростання обсягів бюджетів пояснюється інфляційними процесами. У структурі доходів місцевих бюджетів основну частку становлять офіційні трансферти з державного бюджету. Питома вага офіційних трансфертів з державного бюджету за період 2014 до 2018 років зменшилась на 3,22 %: 2014 р. — 56,37 %, 2018 р. — 53,15 %. Зауважимо, що обсяги трансфертів із місцевих бюджетів до державного бюджету за період 2014—2018 рр. зросли у 3,44 рази, проте питома вага цих трансфертів значно менша, ніж, навпаки, трансфертів із державного бюджету до місцевих бюджетів. Частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України 2018 року становила 22,2%. Частка видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України удвічі більша — 2018 року була 45,1 %. Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП зросла з 6,3 % у 2014 р. до 7,4 % у 2018 р. (табл. 2). За наведеними даними можна зробити висновок щодо поступового нарощування дохідної частини місцевих бюджетів за період реформи.

Таблиця 2

Динаміка часток місцевих бюджетів у доходах і видатках Зведеного бюджету та ВВП України за період 2014—2018 рр.

Рік	Частка доходів місцевих бюджетів у доходах Зведеного бюджету України, %	Частка видатків місцевих бюджетів у видатках Зведеного бюджету України, %	Доходи загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів державного бюджету), млрд грн	Обсяг ВВП, млрд грн	Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП, %
2014	22,2	42,7	101,1	1586,9	6,3
2015	18,5	40,7	120,5	1988,5	6,1
2016	21,8	41,4	170,7	2385,3	7,2
2017	22,6	46,4	229,5	2983,8	7,7
2018	22,2	45,1	263,5	3560,5	7,4

Примітка. Складено за даними Міністерства фінансів України [18].

Проведений аналіз складу і структури розподілу доходів місцевих бюджетів України за період 2014—2018 рр. дозволив зробити висновок, що найбільшу питому вагу у структурі

доходів місцевих бюджетів мають доходи від податку та збору на доходи фізичних осіб (2018 р. — 63,86 %) (табл. 3).

Таблиця 3

**Динаміка структури розподілу доходів місцевих бюджетів України
за період 2014—2018 рр.**

Показник	Роки					Відносне відхилення даних 2018 р. від даних 2014 р., %
	2014	2015	2016	2017	2018	
Доходи загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів державного бюджету), млрд грн	101,1	120,5	170,7	229,5	263,5	Зростання у 2,66 раза
у тому: - числі податок та збір на доходи фізичних осіб, млрд грн	62,6	54,9	78,9	110,6	138,1	Зростання у 2,20 раза
питома вага податку та збору на доходи фізичних осіб у загальних доходах місцевих бюджетів, %	66,20	57,55	59,59	63,16	63,86	- 3,53
- податок на прибуток підприємств, млрд грн	0,2	4,3	5,8	6,5	9,3	Зростання у 46,50 раза
питома вага податку на прибуток підприємств у загальних доходах місцевих бюджетів, %	0,20	4,5	4,38	3,71	4,29	Зростання у 21,45 раза
- рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів, млрд грн	14,5	2,1	2,5	2,4	4,8	- 66,89
питома вага рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів у загальних доходах місцевих бюджетів, %	15,34	2,2	1,89	1,37	2,21	- 85,59
- акцизний податок, млрд грн	0,1	7,6	11,6	13,1	13,7	Зростання у 137 разів
питома вага акцизного податку в загальних доходах місцевих бюджетів, %	0,1	7,96	8,76	7,48	6,33	Зростання у 63,3 раза
- єдиний податок, млрд грн	7,4	10,9	17,1	23,3	29,5	Зростання у 3,98 раза
питома вага єдиного податку в загальних доходах місцевих бюджетів, %	7,82	11,42	12,92	13,31	13,64	Зростання у 1,74 раза
- доходи від власності та підприємницької діяльності, млрд грн	0,3	0,4	1,7	2,3	1,8	Зростання у 6,0 раза
питома вага доходів від власності та підприємницької діяльності у загальних доходах місцевих бюджетів, %	0,3	0,42	1,28	1,31	0,83	Зростання у 2,76 раза
- власні надходження бюджетних установ, млрд грн	9,5	15,2	14,8	16,9	19,1	Зростання у 2,01 раза
питома вага власних надходжень бюджетних установ	10,04	15,93	11,18	9,66	8,84	- 11,95
Разом доходів загального фонду місцевих бюджетів, млрд грн (%)	94,6 (100)	95,4 (100)	132,4 (100)	175,1 (100)	216,3 (100)	Зростання у 2,29 раза
Дефіцит дохідної частини місцевих бюджетів, млрд грн	6,5	25,1	38,3	54,4	47,2	Зростання у 7,26 раза

Примітка. Складено за даними Міністерства фінансів України [18].

На другому місці за вагомістю у структурі розподілу доходів місцевих бюджетів доходи від єдиного податку (2018 р. — 13,64 %), далі за вагомістю — питома вага власних надходжень бюджетних установ (2018 р. — 8,84 %), акцизного податку (2018 р. — 6,33 %), податку на прибуток підприємств (2018 р. — 4,29 %), рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів (2018 р. — 2,21 %), доходів від власності та підприємницької діяльності (2018 р. — 0,83 %). За проведеним аналізом структури розподілу

доходів місцевих бюджетів України можна зробити висновок щодо наявності резервів наповнення дохідної частини.

Фінансові ресурси ОТГ складаються: з надходжень від місцевих бюджетів (за структурою це найбільша частина фінансування ОТГ), цільових позабюджетних фондів адміністративно-територіальних одиниць, фінансових ресурсів суб'єктів підприємницької діяльності та фінансово-кредитних установ, доходів домогосподарств, фінансових ресурсів, залучених із зовнішніх джерел, зокрема інвестицій для забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

За даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва, житлово-комунального господарства України, 2019 року до бюджетів 806 створених на території України ОТГ надійшло 39,4 млн грн [19]. З метою аналізу всі ОТГ поділено на п'ять груп за ознакою чисельності населення, яке мешкає на території даної територіальної громади. Проведений аналіз доходів і видатків ОТГ за 2019 рік надав можливість зробити такі висновки (табл. 4).

Таблиця 4

**Аналіз доходів і видатків за групами ОТГ,
створених на території України, за 2019 рік**

Групи	Критерії групування	Кількість ОТГ	Загальна чисельність населення у групі ОТГ, тис. осіб	Середня сума власних доходів, отриманих ОТГ відповідної групи, млн грн	Середня сума власних доходів, отриманих ОТГ відповідної групи на 1 мешканця, грн	Середня сума видатків, проведених з бюджету ОТГ відповідної групи, млн грн	Різниця між середніми сумами доходів і видатків бюджетів ОТГ відповідної групи, млн грн / %
Група 1	Населення понад 15 тис. осіб	95	2001,1	87,2	43,57	131,4	- 44,2 / Перевищення видатків над доходами в 1,5 раза
Група 2	Населення від 10 до 15 тис. осіб	128	1561,6	53,5	34,26	74,6	- 21,1 / Перевищення видатків над доходами в 1,39 раза
Група 3	Населення від 5 до 10 тис. осіб	268	1874,9	30,8	16,43	43,2	- 12,4 / Перевищення видатків над доходами в 1,40 раза
Група 4	Населення до 5 тис. осіб	288	979,1	16,2	16,54	21,7	-5,5 / Перевищення видатків над доходами в 1,34 раза
Група 5	ОТГ- міста обласного значення	27	1891,0	418,5	221,31	635,0	- 216,5 / Перевищення видатків над доходами в 1,52 раза
Разом		806	8307,7	606,2	72,96	905,9	- 299,7 / Перевищення видатків над доходами в 1,49 раза

Примітка. Складено за даними Міністерства фінансів України [18].

Структура розподілу ОТГ за чисельністю населення, яке мешкає на території ОТГ, така: 1 група — 24,1 %, 2 група — 18,8 %, 3 група — 22,5 %, 4 група — 11,8 %, 5 група — 22,8 %. За кількісним параметром більше ОТГ з населенням до 5 тис. осіб, за кількістю мешканців на території ОТГ переважає 5 група ОТГ — міста обласного значення. Порівняння середньої суми власних доходів і середньої суми видатків по всіх групах ОТГ показало від'ємну різницю, тобто в середньому по всіх ОТГ видатки перевищували доходи в 1,49 раза. Найбільший розрив між сумою видатків і сумою доходів ОТГ має 5 група — міста обласного значення, 2019 року видатки перевищували доходи в 1,52 раза. Отже, можна констатувати, що власні доходи, отримані ОТГ, не покривають суми видатків, які потрібно для функціонування самих ОТГ, що свідчить про дотаційність бюджетів ОТГ. Аналіз моніторингу доходів ОТГ у розрахунку в середньому на 1 мешканця показує, що найменше фінансово спроможними є ОТГ 4 та 3 груп із населенням до 5 тис. осіб та від 5 до 10 тис. осіб. Найбільший рівень доходів на 1 мешканця ОТГ мають міста обласного значення. Аналіз напрямів видатків бюджетів ОТГ показав, що видатки на утримання апарату управління в розрізі груп ОТГ такі: 1 група — 18,9 %, 2 група — 21,5 %, 3 група — 24,4 %, 4 група — 29,2 %, 5 група — 12,6 %. Обсяг капітальних видатків із бюджетів ОТГ становив 2019 року 12,8 млрд грн [19]. Значна диференціація щодо доходів і видатків по групах ОТГ свідчить про економічну нерівномірність у розвитку територій та ресурсному забезпеченню ОТГ, що відображається на обсягах та якості публічних послуг, які отримують мешканці у відповідних ОТГ.

В Європейських країнах реформи місцевого самоврядування тривають із середини минулого століття. У країнах Центральної та Східної Європи процес реформи місцевого самоврядування збігся за часом з виборами їхнього напряму розвитку євроінтеграції. Ця ситуація є аналогічною і для України. Реформа місцевого самоврядування у країнах ЄС включала такі напрями: зміна законодавства адміністративно-територіальної системи, організаційні реформи, функціональні та процедурні зміни, фінансові реформи. Одним із ключових напрямів реформи місцевого самоврядування було зменшення кількості адміністративних підрозділів, зокрема на муніципальному рівні. Завдяки реформі місцевого самоврядування фінансове забезпечення економічного розвитку муніципалітетів відбувається за рахунок створення так званих спеціальних податкових округів. Такий податковий механізм використовується в основному органами місцевого самоврядування в містах. Відбувається це таким чином: муніципалітет створює на своїй території спеціальний податковий район, у якому мешканці повинні сплачувати додатковий податок, що у подальшому використовується для реалізації окремих проєктів. Залучені кошти часто спрямовуються до розвитку інфраструктури території, наприклад, удосконалення системи подання води і водовідведення, підтримки житлового будівництва.

Реформа децентралізації у країнах ЄС має певні особливості, які відрізняють ці країни від інших країн світу. Кожна територія країн ЄС регулюється місцевим органом самоврядування. Усі країни ЄС визнають однаковий набір принципів, на основі яких базується та розвивається місцеве самоврядування. Ці принципи, а також обсяг і джерела фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування задекларовані в Європейській хартії місцевого самоврядування [12]. У цьому документі зазначено, що місцева влада має право на власні фінансові ресурси, якими вона може вільно розпоряджатися [12, п. 1, 3]; частина фінансових ресурсів повинна формуватися за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких може встановлювати місцева влада [12, п. 4, 5]; порядок формування фінансових ресурсів повинен бути гнучким і відповідати функціям, які виконує місцева влада [12, п. 2, 6]; захист слабкої у фінансовому плані місцевої влади проводиться за рахунок фінансового вирівнювання або за рахунок дотацій, які не призначені для фінансування конкретних проєктів [12, п. 7, 8].

В Україні створено Державний фонд регіонального розвитку, що надало можливість мінімізувати корупційну складову при розподілі коштів із державного бюджету до місцевих бюджетів на основі конкурсного відбору проєктів для фінансування. Через інтернет-портал,

який створено при Міністерстві регіонального розвитку, будівництва, житлово-комунального господарства України, можна реєструвати і подавати на отримання фінансування проекти, які сприятимуть розвиткові ОТГ. За укладеними угодами протягом 2016—2020 років Україна отримує від міжнародних організацій кошти у формі міжнародної допомоги для розвитку ОТГ на території України. Проект ЄС ULIED — загальна сума у розмірі 97 млн євро; американський проект DOBRE — загальна сума — 50 млн дол.; проекти Ради Європи, Королівства Швеції, Королівства Данії, Королівства Нідерландів, Конфедерації Швейцарії, Фінляндії, Канади — понад 20 мільйонів євро [21]. Міжнародні кошти будуть спрямовані на вирішення конкретних питань, там, де результати будуть відчутні відразу (наприклад, освітлення території тощо).

Висновок. У результаті дослідження стану і джерел забезпечення фінансової спроможності ОТГ України в наявних умовах господарювання зроблено висновок, що в результаті проведення реформи децентралізації, яка триває з 2014 року, в Україні створено більше ніж 800 ОТГ. Середня сума власних доходів ОТГ становила 2019 року 606,2 млн грн, видатки ОТГ за той самий період часу — 905,9 млн грн. Перевищення суми видатків над сумою доходів у середньому по всіх ОТГ України в 1,29 раза свідчить про дотаційність бюджетів ОТГ. До джерел фінансового забезпечення та формування фінансових ресурсів розвитку ОТГ, крім бюджетних коштів, можна також віднести інвестиційні ресурси, цільові та добровільні внески установ, кошти пайової участі у розвитку інфраструктури, кошти від реалізації майна ОТГ, надходження в рамках міжнародної технічної допомоги, різноманітні трансферти, місцеві запозичення, кредитні кошти. Доцільно запропоновувати впроваджувати розвиток стартап-проектів на територіях ОТГ, для фінансування яких можна залучати кошти із різних джерел [22]. Отже, до бюджетної складової забезпечення фінансової спроможності ОТГ України додається ще інвестиційна, кредитна, грантова складові та власні доходи ОТГ від різних видів діяльності.

Література

1. Куценко Т. Ф. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління / Т. Ф. Куценко, Я. С. Сіренко // Макроекономічне оцінювання публічного сектору в антикризовому управлінні : матеріали наук. прикладних дослідж. освіт.-проф. програми 281 «Публічне управління та адміністрування за 2017—2018 рр. / М-во освіти та науки України, ДВНЗ «Київ. нац. економ. ун-т ім. В. Гетьмана», ф-т економіки та упр., Каф. нац. економіки та публічного упр.; [редкол. : І. Й. Малий (голова) та ін.]. — Київ : КНЕУ, 2019. — С. 125—152.
2. Гончаренко М. В. Механізми формування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах децентралізації / М. В. Гончаренко // Актуальні проблеми державного управління. — 2017. — № 2 (52). — С. 1—7.
3. Гургула Т. В. Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення / Т. В. Гургула // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Економіка. — 2017. — Вип. 1 (7). — С. 132—136.
4. Баб'юк І. Основні аспекти формування спроможних територіальних громад [Електронний ресурс] / І. Баб'юк, О. Чепель // Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. — Режим доступу : <http://bukvisnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/463>.
5. Васківська К. В. Співробітництво територіальних громад в умовах децентралізації [Електронний ресурс] / К. В. Васківська, А. О. Пелехатий, Ю. А. Галімух, Л. Д. Лозінська // Ефективна економіка. — 2019. — № 8. — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7209>.
6. Зелінський С. Е. Оцінка спроможності громад в Україні / С. Е. Зелінський // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. — 2016. — № 6. — С. 128—134.
7. Обушний С. М. Удосконалення системи фінансування соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах / С. М. Обушний, І. В. Яковенко // Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. — 2019. — № 1 (3). — С. 37—45.
8. Korbutiak A. United territorial communities in Ukraine in the context of fiscal decentralization / A. Korbutiak, Zh. Lysenko, N. Sokrovska, A. Oleksyn, E. Yurii // Problems and Perspectives in Management. — 2019. — Vol. 17. — Is. 2. — P. 217—227.
9. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/page2/print>
10. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 13. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
11. Про внесення змін до Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 34 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://bit.ly/2uLhtml>.
12. Weingast B. R. The Political Foundations of Democracy and the Rule of Law / B. R. Weingast // The American Political Science Review. — 1997. — № 91(2). — P. 245—263.
13. Akai N. Fiscal decentralization contributes to economic growth: Evidence from state-level cross-section data for the United States / N. Akai, M. Sakata // Journal of Urban Economics. — 2002. — № 52 (1). — P. 93—108.

14. Rodden J. S. Is Federalism a Reserve of Markets? / J. S. Rodden, S. Rose-Ackerman // *Law Review*. — Virginia, 1997. — № 83 (7). — P. 1521—1572.
15. Bartolini D. Fiscal Decentralization in Times of Financial Crises / D. Bartolini, A. Sacchi, S. Salotti, R. Santolini // *CESifo Economic Studies*. — 2018. — № 64 (3). — P. 456—488. <https://doi.org/10.1093/cesifo/ifx008>.
16. Bisogno M. Budgetary solvency of Italian local governments: an assessment / M. Bisogno, B. Cuadrado-Ballesteros, S. Santis, F. Citro // *International Journal of Public Sector Management*. — 2018. — № 32 (2). — P. 122—141. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-11-2017-0328>.
17. Romans W. Effective participation of national minorities and conflict prevention / W. Romans, I. Ulasiuk, A. Petrenko Tomsen. — Leiden, Boston, 2018. — 280 p.
18. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/ptsm>.
19. Оцінка фінансових показників бюджетів 806 ОТГ. Рейтинг за 2019 рік [Електронний ресурс] / Міністерство регіонального розвитку, будівництва, житлово-комунального господарства України. — 2020. — Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/12192>.
20. Європейська хартія місцевого самоврядування. Хартія від 15 жовтня 1985 р. : ратифіковано Законом України від 15.07.1997 № 452/97-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036.
21. Офіційний сайт Державного фонду регіонального розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dfrr.minregion.gov.ua>.
22. Bielialov T. Analysis of competitive strategies of startups under conditions of global challenges [Electronic resource] / T. Bielialov, V. Loiko, M. Bihus, Yu. Kulynych, K. Omelchenko // *Academy of Strategic Management Journal*. — 2019. — Vol. 18. — Special Is. 1. — Available at : <https://www.abacademies.org/articles/Analysis-of-competitive-strategies-of-startups-under-conditions-of-global-challenges-1939-6104-18-SI-1-447.pdf>.

Статтю рекомендовано до друку 18.05.2020

© Лойко В. В., Величко В. О.,
Марунів А. В., Стещенко Т. В.

References

1. Kutsenko, T. F., & Sirenko, Ya. S. (2019). Zabezpechennia finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad yak priorityet detsentralizatsii upravlinnia [Ensuring the financial capacity of territorial communities as a priority of decentralization of management]. *Makroekonomichne otsiniuvannia publichnoho sektoru v antykrizovomu upravlinni: materialy nauk. prykladnykh doslidzh. osv. prof. prohramy 281 «Publichne upravlinnia ta administruvannia za 2017—2018 rr. — Macroeconomic evaluation of the public sector in crisis management: materials of science. applied research. educator-prof. program 281 «Public administration and administration for 2017—2018»*. Retrieved from <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/30350?show=full>. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
2. Honcharenko, M. V. (2017). Mekhanizmy formuvannia finansovykh resursiv terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Mechanisms of formation of financial resources of territorial communities in terms of decentralization]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia — Actual problems of public administration*, 2 (52), 1—7. Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-2/doc/2/03.pdf> [in Ukrainian].
3. Hurchula, T. V. (2017). Finansove zabezpechennia spromozhnosti terytorialnykh hromad: problemy ta shliakhy yikh vyryshennia [Financial support of the capacity of territorial communities: problems and ways to solve them]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Ekonomika — Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Economy*, 1 (7), 132—136. Retrieved from <http://msu.edu.ua/vissn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-21.pdf> [in Ukrainian].
4. Babiuk, I., & Chepel, O. (n. d.). Osnovni aspekty formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad [The main aspects of the formation of affluent territorial communities]. *Bukovynskiy visnyk derzhavnoi sluzhby ta mistsevoho samovriaduvannia — Bukovynian Bulletin of Civil Service and Local Self-Government*. Retrieved from <http://buk-visnyk.cv.ua/miscevesamovryaduvannya/463> [in Ukrainian].
5. Vaskivska, K. V., Pelekhaty, A. O., Halimuk, Yu. A., & Lozinska, L. D. (2019). Spivrobotnytstvo terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Cooperation of territorial communities in the conditions of decentralization]. *Efektivna ekonomika — Effective economy*, 8. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7209> [in Ukrainian].
6. Zelinskyi, S. E. (2016). Otsinka spromozhnosti hromad v Ukraini [Assessment of community capacity in Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy — Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 128—134. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2016_6_22 [in Ukrainian].
7. Obushnyi, S. M., & Yakovenko, I. V. (2019). Udoskonalennia systemy finansuvannia sotsialnykh posluh v obiednanykh terytorialnykh hromadakh [Improving the system of financing social services in the united territorial communities]. *Yevropeyskyi naukovyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii — European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, 1 (3), 37—45. Retrieved from <https://doi.org/10.32750/2019-0103> [in Ukrainian].
8. Korbutiak, A., Lysenko, Zh., Sokrovska, N., Oleksyn A., & Yurii, E. (2019). United territorial communities in Ukraine in the context of fiscal decentralization. *Problems and Perspectives in Management*, Vol. 17, 2, 217—227.
9. Verkhovna Rada Ukrainy. (1997). Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 № 280/97-BP [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine of 21.05.1997 № 280/97-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 24. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/page2/print> [in Ukrainian].
10. Verkhovna Rada Ukrainy. (2015). Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad. Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 № 157-VIII [On voluntary association of territorial communities. Law of Ukraine of 05.02.2015 № 157-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> [in Ukrainian].
11. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020). Pro vnesennia zmin do Metodyky formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad: Postanova vid 24.01.2020 № 34 [About modification of the Methodology of formation of capable territorial communities: Resolution from 24.01.2020 № 34]. Retrieved from <https://bit.ly/2uLhmt1> [in Ukrainian].

12. Weingast, B. R. (1997). The Political Foundations of Democracy and the Rule of Law. *The American Political Science Review*, 91 (2), 245—263. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/2952354>.
13. Akai, N., & Sakata, M. (2002). Fiscal decentralization contributes to economic growth: Evidence from state-level cross-section data for the United States. *Journal of Urban Economics*, 52 (1), 93—108. [https://doi.org/10.1016/S0094-1190\(02\)00018-9](https://doi.org/10.1016/S0094-1190(02)00018-9).
14. Rodden, J. S., & Rose-Ackerman, S. (1997). Is Federalism a Reserve of Markets? *Law Review, Virginia*, 83 (7), 1521—1572. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/1073767>.
15. Bartolini, D., Sacchi, A., Salotti, S., & Santolini, R. (2018). Fiscal Decentralization in Times of Financial Crises. *CESifo Economic Studies*, 64 (3), 456—488. <https://doi.org/10.1093/cesifo/ix008>.
16. Bisogno, M., Cuadrado-Ballesteros, B., Santis, S., & Citro, F. (2018). Budgetary solvency of Italian local governments: an assessment. *International Journal of Public Sector Management*, 32 (2), 122—141. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-11-2017-0328>.
17. Romans, W., Ulasiuk, I., & Petrenko Tomsen, A. (2018). Effective participation of national minorities and conflict prevention. Leiden, Boston.
18. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (n. d.). Ofitsiynyi sait [Official sait]. *decentralization.gov.ua*. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/news/12192> [in Ukrainian].
19. Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva, zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy. (2020). Otsinka finansovykh pokaznykiv biudzhetyv 806 OTH. Reitynh za 2019 rik [Estimation of financial indicators of budgets of 806 OTG. Rating for 2019]. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/news/12192> [in Ukrainian].
20. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia. (1997). Khartiia vid 15 zhovtnia 1985 r.: ratyfikovano Zakonom Ukrainy vid 15.07.1997 № 452/97-VR [Charter of October 15, 1985: ratified by the Law of Ukraine of July 15, 1997 № 452/97-VR]. Retrieved from http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036 [in Ukrainian].
21. Derzhavnyi fond rehionalnoho rozvytku. (n. d.). Ofitsiynyi sait [Official sait]. Retrieved from <http://dfrr.minregion.gov.ua>.
22. Bielialov, T., Loiko, V., Bihus, M., Kulynych, Yu., & Omelchenko, K. (2019). Analysis of competitive strategies of startups under conditions of global challenges. *Academy of Strategic Management Journal*, Vol. 18, 1. Retrieved from <https://www.abacademies.org/articles/Analysis-of-competitive-strategies-of-startups-under-conditions-of-global-challenges-1939-6104-18-SI-1-447.pdf>.

The article is recommended for printing 18.05.2020

© Loiko V., Velychko V.,
Maryniv A., Steshenko T.